

SAOBRAĆAJNA POLITIKA EVROPSKE UNIJE

Haris Fazlagić, MA, Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku,
Bunar bb, 72 270 Travnik, Bosna i Hercegovina, e-mail: haris.fazlagic@yahoo.com

Sažetak: Saobraćaj je bio i uvijek će biti ključna karakteristika svakodnevnog života. On značajno doprinosi razvoju, integraciji i rastu unutrašnjeg tržišta, uz vidljive koristi za evropsku ekonomiju. Prije više od dvadeset godina, na prostoru EU inicirane su dekadne saobraćajne politike sa ciljem postizanja što veće integrativnosti prostora, što boljeg iskorišćenje resursa, što nižih transportnih troškova, ekološki što prihvatljivijeg transporta, transporta po mjeri čoveka - održivog transporta. To je iskazano kroz niz dokumenata i Bijelih knjiga do zajedničke saobraćajne politike i vremena za odluku. Cilj saobraćajne politike Evropske unije jeste uspostavljanje integrisanog i efikasnog saobraćajnog sistema usmjerenog na podršku regionalnog razvoja i evropske ekonomije i blagostanja. Autor u ovom radu se bavi osnovnim pitanjima i odrednicama zajedničke saobraćajne politike Evropske unije, počev od njenog značaja, principa, regulative do implementiranja na države članice Evropske unije ali i one koje imaju status kandidata.

Ključne riječi: saobraćaj, transport, zajednička, politika, Evropska unija, regulativa

EUROPEAN UNION TRANSPORT POLICY

Abstract: Traffic was and always will be a key feature of everyday life. It contributes significantly to the development, integration and growth of the internal market, with visible benefits for the European economy. More than twenty years, within the EU initiated the decade of transport policy with the aim of maximizing the space of integration, a better utilization of resources, lower transportation costs, as environmentally acceptable transport, transport on a human scale - sustainable transport. It is shown through a series of documents and white papers to common transport policy and the time for decision. The aim of the transport policies of the European Union is to establish an integrated and efficient transport system aimed at supporting regional development and European economies and well being. The author addresses the fundamental issues and guidelines of the common transport policy of the European Union, starting from its importance, principles, legislation to implementation in the Member States of the European Union but also those who are candidates.

Keywords: traffic, transport, common, policy, European Union, regulations

1. UVOD

Jedan broj evropskih država uspostavio je između sebe najneposredniju vezu u do sada poznatoj istoriji evropskih naroda, pod nazivom *Evropska unija*.

Evropska unija je međuvladina i nadnacionalna unija (zajednica) dvadeset osam evropskih demokratskih država. *Evropska unija* je oformljena pod sadašnjim imenom Ugovorom o *Evropskoj uniji* (više poznatim pod imenom Mastihtski ugovor) 1992. godine. Proces integracione evropske saradnje započeo je 1951. godine, uspostavljanjem Evropske zajednice za ugalj i čelik. Začetnici evropskog integracionog procesa bili su: Francuska, Nemačka, Italija, Holandija, Belgija i Luksemburg.

Evropska unija je utemeljena na vrijednostima poštovanja ljudskog dostojanstva, slobode, demokratije, jednakosti, vladavine prava i poštovanja ljudskih prava, uključujući tu i prava pripadnika manjina. Ona svojim građanima obezbjeđuje područje slobode, bezbjednosti, i pravde. „Osnovne komponente iz kojih je *Evropska unija* sastavljena imale su i neke zajedničke elemente, a to su: jedinstveni ciljevi; jedinstveni institucionalni mehanizam; zajednički principi; jedinstveni postupak izmjena i dopuna osnivačkih ugovora; i jedinstveno članstvo“.⁹² U brojnim oblastima djelovanja kao što su bezbjednost, poljoprivreda, životna sredina i dr., *Evropska unija* primjenjuje principe *zajedničke politike* koju ostvaruje sa državama članicama, državama kandidatima i dr. međunarodnim organizacijama. *Evropska unija* je tokom godina ustanovila određeni broj *politika* čiji zadatak je da osiguraju da korist od liberalizacije tržišta ima što više preduzeća i potrošača. Jedna od oblasti u kojima sprovodi *zajedničku politiku* jeste i oblast *saobraćaja*.

Predmet razmatranja ovog rada jeste *saobraćajna politika Evropske unije*. Savremeni *transportni sistem* mora biti održiva forma sa ekonomskog, socijalnog i ekološkog stanovišta. Okvir za razvoj evropskog *transportnog sistema* je definisan *saobraćajnom politikom Evropske Unije*, koja je zasnovana na regulisanoj konkurenciji, multi-modalnom *transportu*, redukovanju uskih grla u *saobraćajnim sistemima*, zaštiti životne sredine i energetskej efikasnosti.

2. SAOBRAĆAJNA POLITIKA EVROPSKE UNIJE

„*Saobraćaj* je jedna od najvažnijih privrednih djelatnosti u EU na početku trećeg milenijuma. Razvijen, efikasan i siguran *saobraćaj*, i komunikacijske veze među regionima, neophodni su uslovi uspješne i sveobuhvatne evropske integracije. Zato je *saobraćaj* djelatnost koja se neprekidno širi i razvija. U privrednoj strukturi zemalja *Evropske unije*, *saobraćajna* djelatnost učestvuje godišnje sa blizu 1000 mlrd. €, što iznosi oko 10% udjela u BDP *Evropske unije*. U ovoj djelatnosti zaposleno je oko 11000000 radnika, a još oko 3000000 je zaposleno u djelatnostima koje su povezane sa djelatnošću *saobraćaja* (proizvodnja *saobraćajne* opreme i sl.)“.⁹³

Evropska unija od osnivanja posebnu pažnju posvećuje problemu *saobraćaja*, što je potvrđeno Rimskim ugovorom iz 1957. godine, ali je činjenica da se dugo godina nije našao pravi okvir za razvoj efikasne *saobraćajne politike*.

Zajednička saobraćajna politika Evropske unije predstavlja strateški dokument koje oblikuju integrisani evropski ekonomski prostor. „Osnovni cilj *saobraćajne politike Evropske unije* je ostao u osnovi isti u vidu garantovanja kontinuiteta: povećanje ukupne *transportne* efikasnosti, smanjenje troškova, viša ekološka prihvatljivost *transportnog sistema*“.⁹⁴ Suština *zajedničke saobraćajne politike Evropske unije* se može svesti na tri cilja: unapređenje kvaliteta usluga, očuvanje okoline, podizanje bezbjednosti i jačanje intergranske i intragranske konkurencije i uspostavljanje *transportnih* veza sa „trećim svijetom“.

⁹² Radivojević, Zoran, Knežević-Predić, Vesna, *Nova arhitektura Evropske unije*, Zbornik radova Pravnog fakultet u Novom Sad br. 1, Novi Sad, 2011., str. 12-13.

⁹³ Blagojević, S., *Globalne tendencije saobraćajne politike EU - faktor razvoja saobraćaja Republike Srbije*, u: Knjiga sažetaka i vodič terenskog obilaska. Uticaj prometa na regionalni razvoj Bosne i Hercegovine i susjednih zemalja, Prirodno-matematički fakultet Univerzitet u Tuzli - odsek za geografiju, Tuzla, 2007., str. 42.

⁹⁴ *Smernice za poslovanje sa Evropskom unijom - saobraćaj*, EIF - Fond za evropske integracije i Privredna komora Beograd, Beograd, 2006., str. 6.

Prvi put je 1992. godine, Komisija Evropske zajednice objavila Zelenu knjigu a zatim i Bijelu knjigu o budućnosti *zajedničke saobraćajne politike*. U centru pažnje, naročito prvog dokumenta, bio je održivi *saobraćaj* i njegovi efekti na ukupnu *saobraćajnu politiku*.

„*Saobraćajnu politiku Evropske unije*, od posljednje decenije prošlog vijeka pa do današnjih dana, čine dva osnovna dijela: dio koji se odnosi na period 1991.- 2000. (Bijela knjiga *EU - White Paper on Common Transport Policy*) u kojoj su definisani elementi-atributi “novog” *transportnog sistema EU* na osnovama “Tri I” principa (“Three I” - interconnectivity , intermodality , interoperability), sa ciljem prevazilaženja nepoželjnog “modal split”-a sa dominacijom drumskog *saobraćaja* i otvaranjem mogućnosti razvoja *transportnog sistema* u duhu održivog razvoja i, drugi, za period 2001-2010. definisan u Bijeloj knjizi “Evropska *saobraćajna politika* za 2010: vrijeme za odluku”.⁹⁵

Zajednička saobraćajna politika Evropske unije zasniva se na upotrebi slijedećih principa:

- pravično funkcionisanje unutrašnjeg tržišta;
- razvoj intermodalnosti i komplementarnosti, kao međusobne povezanosti različitosti *saobraćajnih grana*;
- razvoj transevropske mreže (na srednji i dugi rok);
- bezbjednost u *saobraćaju*;
- zaštita životne sredine smanjenjem emisija ugljendioksida iz *saobraćajnih vozila*;
- socijalna pitanja;
- unaprijeđenje saradnje sa ostalim zemljama u Evropi po pitanju *saobraćaja* „Bijela knjiga“ iz 2001. godine, i Akcioni plan definisali su da *saobraćajna politika Evropske unije* obuhvata slijedeće glavne oblasti: bezbjednost drumskog, i ostalog, *saobraćaja*, povezivanje različitih vidova *saobraćaja* i problem zastoja (program „Marko Polo“), harmonizacija poreza, sistema naknada i taksa na gorivo i infrastrukturu, kvalitet usluga, radnih uslova i infrastrukture, prava putnika, razvoj satelitskih sistema (program „Galileo“) i ekologija u *saobraćaju*.

U okviru ove *politike* definisani su i glavni pravni i ekonomski instrumenti za njeno sprovođenje. Tako definisana *saobraćajna politika* na nivou *Evropske unije* je okvir za definisanje i nacionalnih *saobraćajnih politika* zemalja nečlanica *Evropske unije*. *Saobraćajna oblast* je na nivou *Evropske unije* izuzetno harmonizovana.

U cilju obezbjeđenja *zajedničke saobraćajne politike* i uređenja *saobraćajnog sektora*, *Evropska unija* je donijela čitav niz dokumenata u kojima je *saobraćaj* (željeznički *saobraćaj*, drumski *saobraćaj*, vazdušni *saobraćaj*, vodni *transport*) okarakterisan kao glavni izvor različitih uticaja na životnu sredinu, naročito atmosferskih zagađenja, buke i promjene namjene zemljišta.

Zakonodavstvo *Evropske unije* u oblasti *saobraćaja* ima za cilj unaprijeđenje funkcionisanja unutrašnjeg tržišta promovisanjem bezbjednih, efikasnih, po prirodu najmanje škodljivih i po korisnike najpogodnijih *saobraćajnih usluga*. Pravna tekovina pokriva sektore drumskog *saobraćaja*, željeznice, plovni puteva, kombinovanog *saobraćaja*, vazdušnog i pomorskog *saobraćaja*. Tekovina se odnosi na tehničke i bezbjednosne standarde, sigurnost, društvene standarde, kontrolu državne pomoći i liberalizaciju tržišta (u kontekstu tržišta unutrašnjeg *saobraćaja*).

⁹⁵ *Smernice za poslovanje sa Evropskom unijom - saobraćaj*, EIF - Fond za evropske integracije i Privredna komora Beograd, Beograd, 2006., str. 6.

Važnu zakonsku regulativu *Evropske unije* u domenu *saobraćaja* čine:

a) željeznički *saobraćaj*:

- direktiva 2004/50/EC povezuje direktivu 96/48/EC, koja se odnosi na interoperabilnost trans-evropske high speed mreže i direktivu 2001/16/EC koja se odnosi na interoperabilnost konvencionalne željeznice;
- direktiva 2004/49/EC odnosi se na bezbjednost na željeznicama *Evropske unije*;
- direktiva 95/18/EC definiše uslove za izdavanje licenci operaterima na željeznici;
- direktiva 2001/14/EC odnosi se na alociranje kapaciteta željezničke infrastrukture, zaračunavanje naknada za infrastrukturu i bezbjednosno sertifikovanje;
- direktiva 2001/12/EC i direktiva 2001/13/EC odnose se na uspostavljanje jedinstvenog tržišta željeznice definisanjem uslova otvaranja tržišta željeznice;
- direktiva 2004/51/EC dopunjava poznatu direktivu 91/440/EC u smislu razvoja željeznice *Evropske unije*;
- direktiva 96/49/EC odnosi se na prevoz opasnih materija željeznicom. RID je jedinstveni dokument na nivou *Evropske unije* kojim se reguliše ova materija;
- odluka 1999/569/EC definiše osnovne parametre upravljačko-kontrolnog i signalnog podsistema u okviru trans-evropske high speed željeznice;
- odluka 2002/730/EC odnosi se na tehničke elemente interoperabilnosti trans-evropske high speed željeznice sa aspekta održavanja;
- odluka 2002/7323/EC odnosi se na tehničke elemente interoperabilnosti trans-evropske high speed željeznice sa aspekta inostruktturnih podsistema;
- odluka 2002/734/EC odnosi se na tehničke elemente interoperabilnosti trans-evropske high speed željeznice sa aspekta napajanja energijom;
- odluka 2002/735/EC odnosi se na tehničke elemente interoperabilnosti trans-evropske high speed željeznice sa aspekta vozni sredstava;
- propis (EC) 881/2004 odnosi se na formiranje Evropske agencije za željeznicu (European Railway Agency);

b) intermodalizam:

- predlaganje dopuna i prijedloga za direktivu EC koja se odnosi na intermodalnu utovarnu jedinicu (ILU);
- propis (EC) 1382/2003 koji se odnosi na finansijsku pomoć *Evropske unije* za poboljšanje ekoloških performansi sistema *transporta* robe (Marko Polo program);
- propis (EC) 2196/98 koji se odnosi na finansijsku pomoć razvoju inovativnih rješenja i promociju kombinovanog *transporta*;
- direktiva 92/106/EEC kojom se uspostavljaju *zajednička* pravila na nivou članica *Evropske unije* na području kombinovanog robnog *transporta* između članica;

c) drumski *transport*:

- direktiva 62/99/EC odnosi se na Eurovinjete, sistem naplate putarine;
- direktiva 1999/62/EC odnosi se na zaračunavanje putarine teškim dramskim vozilima pri upotrebi određene infrastrukture;
- direktive 92/81/EC i 92/82/EC odnose se na obračun troškova goriva u dramskom prevozu. Favorizuje se dramski prevoz, direktive će pretrpjeti izmjene;
- direktiva 96/49/EC reguliše prevoz opasnih materija drumom-dodatak priložima A i B ADR-a;
- direktiva 96/35/EC, definiše obavezu postojanja institucije sa ulogom savjetnika za bezbjednost u procesu *transportovanja* opasnih materija, bez obzira na vrstu prevoza;
- direktiva 2002/15/EC odnosi se na definisanje minimalnih standarada zaštite zdravlja i bezbjednosti radnika na putevima, sprječavanje nelojalne konkurencije unutar *Evropske unije* i povećanje bezbjednosti na putevima;

- direktiva 2003/96/EC odnosi se na oporezivanje energenata i goriva sa ciljem povećanja energetske efikasnosti i smanjenja zagađenja životne sredine (Odluka 2002/358/EC od 25.4.2002., Kyoto Protocol);
- direktive 70/156/EEC i 70/221/EEC odnose se na upotrebu tečnog gasa u automobilima;
- direktiva 98/70/EC odnosi se na kvalitet benzina i dizel goriva;
- direktiva 2000/53/EC zajedno sa propisom 2002/525/EC odnosi se na recikliranje vozila;
- d) emisije iz motora vozila:
 - direktive: 70/220/EEC, 73/306/EEC, 74/290/EEC, 77/102/EEC, 78/665/EEC, 83/351/EEC, 87/77/EEC, 88/76/EEC, 88/77/EEC, 88/436/EEC, 89/458/EEC, 91/441/EEC, 91/542/EEC, 93/59/EEC, 94/12/EEC, 96/1/EC, 96/69/EC odnose se na niz aspekata u vezi sa izduvnim gasovima kako benzinskih tako i dizel motora putničkih i teretnih vozila;
- e) vazdušni saobraćaj:
 - propis (EC) 550/2004 odnosi se na obezbjeđenje usluga kontrole letenja na jedinstvenom evropskom nebu;
 - propis (EC) 551/2004 odnosi se na organizovanje i način korišćenja vazdušnog prostora u okviru jedinstvenog evropskog neba;
 - propis (EC) 552/2004 odnosi se na interoperabilnost unutar mreže evropskog sistema kontrole letenja;
 - propis (EC) 549/2004 odnosi se na definisanje okvira kreiranja «jedinstvenog evropskog neba»;
 - propis (EC) 2320/2002 uspostavlja *zajednička* pravila na području bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva;
 - propis (EC) 261/2004 uspostavlja *zajednička* pravila kada je u pitanju pomoć i kompenzacija putnicima pri velikim kašnjenjima aviona ili u slučaju otkaza letova;
 - propis (EC) 894/2002 (dopuna propisa (EEC) 95/93) odnosi se na *zajednička* pravila pri alokaciji slotova na aerodromima *Evropske unije*;
 - propis (EEC) 3922/91 kojom se reguliše uvođenje standarda pripremljenih od strane JAA (Joint Aviation Authorities);
 - direktiva 2002/30/EC odnosi se na procedure za zaštitu od buke na aerodromima;
 - direktiva 94/56/EC odnosi se na model ispitivanja uzroka nastanka nesreća. Zbog uspješne primjene u vazdušnom *saobraćaju* preporučuje se i u drugim granama;
- f) vodeni saobraćaj:
 - direktiva 1999/35/EC odnosi se na bezbjednost plovidbe u vodnom *transportu* (pregledi trajekata i brodova);
 - direktiva 82/714/EEC odnosi se na tehničke zahtjeve za riječne brodove u smislu standardizacije.

Ostali UN/ECE sporazumi, konvencije i standardi iz oblasti *saobraćaja* - u ostale značajne dokumente za oblast *saobraćaja* tj. *saobraćajne politike* na nivou *Evropske unije* spadaju: Deklaracija o izgradnji glavnih *saobraćajnih* arterija, AGR sporazum (European Agreement on Main International Traffic Arteries) koji se odnosi na infrastrukturu međunarodnih puteva, AGC sporazum (European Agreement on Main International Railway Lines) koji se odnosi na glavne željezničke pravce, AGTC sporazum (European Agreement on Important International Combined Transport Lines and Related Installations) koji se odnosi na kombinovani *transport* sa Protokolom iz 1997. koji uključuje i vodni *transport* po unutrašnjim plovnim putevima, AGN sporazum (European Agreement on Main Inland Waterways of International

Importance) koji se odnosi na glavne unutrašnje plovne puteve, Konvencija o drumskom *saobraćaju* 1949. sa Protokolom o *saobraćajnim* znacima i signalizaciji, Konvencija o *saobraćajnim* znacima i signalizaciji, 1968. sa dopunskim sporazumima E/ECE/812 i E/ECE/813 i amandmanima iz 1971., Evropski sporazum o dozvoljenim dimenzijama i masi drumskih vozila iz 1950., Evropski sporazum o obilježavanju puteva iz 1957. godine i Protokolom iz 1973. godine i dr. Standardizacija tehničko-tehnoloških elemenata unutar *transportnog* sistema *Evropske unije* (i šire) je osnov integracije i unutrašnje kohezije.

Prema problematici na koju se odnose, ovi sporazumi i konvencije mogu se podijeliti u sedam grupa i to su:

- *saobraćajna* infrastruktura;
- drumski *saobraćaj* i *saobraćajni* znakovi i signalizacija;
- drumska vozila;
- ostali zakonski instrumenti koji se odnose na drumski *saobraćaj* (radni uslovi, takse, ekonomski propisi, privatna svojina);
- olakšice pri prelasku granice;
- *transport* opasnih materija; i
- *transport* brzo kvarljive robe.

U *saobraćajno-pravnom* smislu *Evropska unija* uređuje međunarodni pravni okvir kroz nekoliko osnovnih institucija: Evropski parlament (European Parliament), Savjet Ministara (The Council of Ministers - ECMT), Savjet EU-članica (The European Council), Evropsku centralnu banku (The European Central Bank), Evropsku komisiju, i Generalni direktorat Evropske komisije (The Directorate General for Mobility and *Transport*) koje sprovode donijete zaključke novih programa Evropske komisije u vezi evropske mreže *saobraćajnica*, tehnološkog razvoja i inovacija.

Pored osnovnih, više od 100 međudržavnih institucija radi u oblasti međunarodnog drumskog *saobraćaja*. Neke od tih su: Ekonomska komisija ujedinjenih nacija za Evropu (UN/ECE-United Nations Economic Commission for Europe), Međunarodna transportna federacija - ERF (International Road Federation), Međunarodni transportni forum - ITF (International Transport Forum) u okviru OECD-a sa više od 53 zemlje, koja organizuje godišnje konferencije Ministara ECMT, na kojima se i dogovaraju multilateralne dozvole u drumskom *saobraćaju* na teritoriji Evrope, Međunarodna Federacija za Puteve - IRF, Transevropska transportna mreža izvršnih agencija - TEN-T EA (The Trans-European Transport Network Executive Agency) osnovana od evropske komisije radi uspostavljanja tehničke i finasijske podrške na trans evropskoj mreži puteva (TEN-T), Evropska federacija za transport i okruženje - T&E (The European Federation for Transport and Environment), Udruženje Evropskih proizvođača automobila - ACEA (European Automobile Manufacturer's Association), Evropska asocijacija proizvođača autodijelova - CLEPA (European Association of Automotive Suppliers) i mnoge druge.

Standardizacija tehničko-tehnoloških elemenata unutar *transportnog* sistema *Evropske unije* (i šire) je osnov integracije i unutrašnje kohezije. Kao nosioci standardizacije jesu ISO, Evropski Komitet za standardizaciju - CEN (European Committee for Standardization), Evropski komitet za elektrotehničku standardizaciju - CENELEC (European Committee for Electrotechnical standardization) i ETSI (European Telecommunication Standards Institute).

Vrlo je značajno Udruženje drumskih prevoznika IRU (International Road transport Union), koje razvija partnerstvo u svim aktivnostima i za sve članove udruženja, prati sve aktivnosti, zakonsku regulativu, politike razvoja i druge aspekte drumskog *transporta*, nudi kooperaciju i razvija strateške planove preko svojih radnih grupa, uspostavlja dijaloge sa međuvladinim tijelima, međunarodnim organizacijama i svim zainteresovanim u oblasti drumskog *transporta*, nudi kooperaciju u razvojnim planovima, ostvaruje komunikaciju između javnog i privatnog sektora, vrši obuku svojih članova kroz svoju IRU-Academy, promovise praktične usluge i informacije i dr.

Aktivnosti *Evropske unije* su uglavnom koncentrisane na obezbjeđivanje slobode pružanja usluga u *saobraćaju*. Ovo naročito znači obezbjeđenje slobodnog pristupa *saobraćajnih* firmi međunarodnom *saobraćajnom* tržištu i prijem *transportnih* firmi iz svih država *Evropske unije* u nacionalno *saobraćajno* tržište svih zemalja EU. Donijete su i neke odluke kako bi se obezbjedila pravična konkurencija u drumskom *saobraćaju*, kao što su harmonizacija pravila o kvalifikacijama radnika i pristupu tržištu, sloboda da se pokrene posao i pružaju usluge, zatim pravila o dozvoljenom vremenu vožnje i bezbjednosti puteva. Vazdušnim *saobraćajem* u Evropi nekada su dominirali nacionalni avio-prevoznici i državni aerodromi. Jedinstveno tržište je sve to promenilo. Avio-prevoznici u *Evropskoj uniji* sada mogu da pružaju usluge na svim linijama u *Evropskoj uniji* i da sami određuju cijene. Kao posljedica toga otvorene su mnoge nove linije, a cijene su dramatično pale. Od toga su imali koristi svi - putnici, prevoznici, aerodromi i zaposleni.

Slično tome, putnici imaju korist od povećane konkurencije između željezničkih preduzeća. Od 2010. godine, na primer, brzim prugama u Francuskoj i Italiji *saobraćaju* i francuski i italijanski vozovi. Pomorstvo - bez obzira na to da li ga izvode evropske kompanije ili plovila na kojima je zastava neke od zemalja van *Evropske unije* - potpada pod pravila konkurencije *Evropske unije*. Svrha ovih pravila je borba protiv praksi nepoštenih cijena (zastave prema potrebi) i rješavanje ozbiljnih poteškoća sa kojima se suočava industrija brodogradnje u Evropi.

Od početka 21. vijeka *Evropska unija* finansira ambiciozne projekte u sferi novih tehnologija, kao što su sistem satelitske navigacije „Galileo”, Evropski sistem upravljanja željezničkim *saobraćajem* i SESAR - program modernizacije sistema vazdušne navigacije. Pravila bezbjednosti drumskog *saobraćaja* (u pogledu održavanja vozila, prevoza opasnih materija i bezbjednosti puteva) značajno su pooštrena. Prava putnika su takođe bolje zaštićena zahvaljujući Povelji o pravima putnika u avio-saobraćaju i novim evropskim zakonima o pravima putnika u željezničkom *saobraćaju*. Na primer, 2005. godine objavljen je prvi put spisak nedovoljno bezbjednih avio prevoznika čiji rad je zabranjen u *Evropskoj uniji* i dr.

3. ZAKLJUČAK

Saobraćaj je jedna od najvažnijih privrednih djelatnosti u *Evropskoj uniji* na početku trećeg milenijuma. Razvijen, efikasan i siguran *saobraćaj*, i komunikacijske veze među regionima, neophodni su uslovi uspješne i sveobuhvatne evropske integracije. Suština zajedničke *saobraćajne politike Evropske unije* se može svesti na tri cilja: unapređenje kvaliteta usluga, očuvanje okoline, podizanje bezbjednosti i jačanje intergranske i intragranske konkurencije i uspostavljanje *transportnih* veza sa „trećim svijetom“. *Saobraćajnu politiku Evropske unije*, od posljednje decenije prošlog vijeka pa do današnjih dana, čine dva osnovna dijela: dio koji se odnosi na period 1991.- 2000. (Bijela knjiga EU - White Paper on Common Transport Policy)

u kojoj su definisani elementi-atributi “novog” *transportnog* sistema Evropske unije na osnovama “Tri I” principa (“Three I” - interconnectivity , intermodality , interoperability), sa ciljem prevazilaženja nepoželjnog “modal split”-a sa dominacijom drumskog *saobraćaja* i otvaranjem mogućnosti razvoja *transportnog* sistema u duhu održivog razvoja i, drugi, za period 2001-2010. definisan u Bijeloj knjizi “Evropska *saobraćajna politika* za 2010: vrijeme za odluku. *Zajednička saobraćajna politika Evropske unije* zasniva se na upotrebi sljedećih principa: pravično funkcionisanje unutrašnjeg tržišta, razvoj intermodalnosti i komplementarnosti, kao međusobne povezanosti različitosti *saobraćajnih* grana, razvoj transevropske mreže (na srednji i dugi rok), bezbjednost u *saobraćaju*, zaštita životne sredine smanjenjem emisija ugljendioksida iz *saobraćajnih* vozila, socijalna pitanja i unaprijeđenje saradnje sa ostalim zemljama u Evropi po pitanju *saobraćaja*. Zakonodavstvo *Evropske unije* u oblasti *saobraćaja* ima za cilj unaprijeđenje funkcionisanja unutrašnjeg tržišta promovisanjem bezbjednih, efikasnih, po prirodu najmanje škodljivih i po korisnike najpogodnijih *saobraćajnih* usluga. Pravna tekovina pokriva sektore drumskog *saobraćaja*, željeznice, plovnih puteva, kombinovanog *saobraćaja*, vazdušnog i pomorskog *saobraćaja*. Tekovina se odnosi na tehničke i bezbjednosne standarde, sigurnost, društvene standarde, kontrolu državne pomoći i liberalizaciju tržišta (u kontekstu tržišta unutrašnjeg *saobraćaja*).

POPIS LITERATURE

- [1] Blagojević, S. (2007), *Globalne tendencije saobraćajne politike EU - faktor razvoja saobraćaja Republike Srbije*, u: Knjiga sažetaka i vodič terenskog obilaska. Uticaj prometa na regionalni razvoj Bosne i Hercegovine i susjednih zemalja, Prirodno-matematički fakultet Univerzitet u Tuzli - odsjek za geografiju, Tuzla, str. 42.
- [2] Božić, V., Unković, V. (2012), *Energetska i saobraćajna politike Evropske unije*. Ekonomske ideje i praksa: kvartalni časopis iz oblasti ekonomije, poslovne ekonomije i menadžmenta, statistike i poslovne informatike br. 3, Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta u Beogradu, Beograd, str. 21-43.
- [3] Davidović, B. (2013), *Međunarodni transport i špedicija*, Visoka tehnička škola, Beograd
- [4] Prokopijević, M. (2009)., *Evropska unija*, Službeni glasnik, Beograd
- [5] Radivojević, Zoran, Knežević-Predić, Vesna, (2011), *Nova arhitektura Evropske unije*, Zbornik radova Pravnog fakultet u Novom Sad br. 1, Novi Sad, 2011., str. 11-37.
- [6] *Smernice za poslovanje sa Evropskom unijom - saobraćaj*, (2006), EIF - Fond za evropske integracije i Privredna komora Beograd, Beograd